

Володимир Сергієнко,

Ігор Войтович

(Київ, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Розкрито причини та особливості соціально орієнтованої технічної підготовки майбутніх учителів інформатики. Висвітлено соціальні функції вчителя інформатики з урахуванням потреб суспільно-економічного розвитку суспільства. Описано модель конкурентоспроможного вчителя інформатики, що складається із суми ознак, які є основою структури соціальних, психологічних і професійних рис.

Ключові слова: *соціальна орієнтація вищої освіти, технічна підготовка майбутніх учителів інформатики, соціальні функції й конкурентоспроможність учителя інформатики*

The article reveals the causes and characteristics of socially oriented technical training of future teachers of computer science. The social functions of IT teachers are considered in regard of socio-economic development of society. The model of a competitive teacher of computer science which consists of the sum of traits that are the basis of the structure of social, psychological and professional characteristics.

Keywords: *social orientation of higher education, technical training of future teachers of computer science, social functions and competitiveness of teachers of computer science.*

Постановка проблеми. У Бельгійському комюніке 2009 р. [1] серед пріоритетів щодо мети Європейського простору вищої освіти, простору, де вища освіта є суспільною відповідальністю і де всі вищі навчальні заклади реагують на широкі потреби суспільства через різноманітність їх місій зазначено: «Головним є, щоб вищі навчальні заклади мали необхідні ресурси для продовження виконання повного переліку завдань, таких як підготовка студентів до життя як активних громадян у демократичному суспільстві,

підготовка студентів до їхньої майбутньої кар'єри і забезпечення їхнього особистісного розвитку».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні, як і в більшості країн світу, перед освітою постають проблеми, викликані потребами у фахівцях з високим рівнем кваліфікації; прискорений економічний і технічний розвиток потребує вчителів, які здатні навчатися протягом усього життя.

За таких умов відповідних змін зазнають функціональні обов'язки сучасного вчителя. О.Я. Савченко, посилаючись на дослідження українських, російських і польських учених, називає такі функції сучасного вчителя: діагностичну, орієнтаційно-прогностичну, конструктивно-проектувальну, організаторську, інформаційно-пояснювальну, комунікативно-етичну, аналітико-оцінювальну, дослідницьку, інноваційну [5]. Окремі автори доповнюють цей перелік, називають ще й такі функції педагога: презентаційну, соціалізаційну, посередницьку, інсентивну, корекційну.

Однак, як справедливо зазначає О.Я. Савченко, справа не в кількості функцій, а у визначенні їх оптимального складу, в забезпеченні їх у Державних стандартах і в цілісному процесі професійної й особистісної підготовки вчителів. Функції вчителя зумовлюються потребами суспільно-економічного розвитку суспільства, а також особливостями розвитку загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Високими є й вимоги учнів (особливо старшокласників) до вчителя, які більшою мірою цінують розуміння й підтримку з боку вчителя, ніж будь-які інші якості наставника.

Становлення вчителя-професіонала відбувається здебільшого поза межами вищого навчального закладу: у процесі самоосвіти, під час курсової перепідготовки в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, на засіданнях методичних об'єднань, предметних кафедр тощо. Це, в свою чергу, вимагає нових підходів, форм, засобів підвищення професійної компетентності і конкурентоспроможності вчителя, якого потребує в нових

умовах освітня галузь як замовник, виробник і споживач високопрофесійного фахівця [2].

Більшість науковців досліджували питання фахової професійної підготовки майбутніх учителів інформатики з питань організації навчального процесу, формування ключових та предметних компетентностей, вивчення окремих тем чи розділів інформатики, забезпечення реалізації різноманітних методів та методик навчання інформатики у ЗОШ та комп'ютерних дисциплін у ВНЗ, історичних аспектів комп'ютеризації різних сфер людської діяльності. Однак поза увагою залишилися питання суспільної ролі вчителя інформатики поза уроком та навчальним закладом, вчителя інформатики, як людини і громадянина, колеги і радника. Особливо актуальними ці питання постають у невеликих житлових масивах, де вчитель інформатики – це ще й людина, яка може надати консультації щодо вибору апаратного чи програмного забезпечення, допоможе налаштувати роботу персонального комп'ютера, комп'ютерної мережі, встановити програмне забезпечення, виявити і усунути неполадки у роботі комп'ютерної техніки чи периферійних пристроїв.

Мета статті - розкрити причини та особливості соціально орієнтованої технічної підготовки майбутніх учителів інформатики.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти не встигає реагувати на зміни в структурі професійної діяльності:

- по-перше, нові професії та нові професійні середовища з'являються швидше, ніж встигає розгорнутися підготовка кадрів і технологій, яка б забезпечила підготовку відповідних фахівців;

- по-друге, все виразніше проявляються риси так званої інформаційної цивілізації, коли освіта зводиться в ступінь глобального системогенеруючого фактора, в той час, як система освіти повинна стати інноваційним суспільним інститутом.

Зосередженість на соціальному замовленні передбачає пряму залежність проектування змісту освіти та її науково-методичного

забезпечення від професійної компетентності та конкурентоспроможності сучасного вчителя інформатики. Адже стратегічною метою сучасної освіти є перетворення школи в осередок розвитку громади через розробку і реалізацію партнерських програм, спрямованих на розв'язання проблем і задоволення потреб місцевих громад (орієнтація на соціальне замовлення). Основою таких якісних перетворень має бути прогнозування та планування потреб найближчого розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу.

Виходячи з цього, визначальними принципами побудови освіти є:

- безперервність освіти протягом усього життя (в цьому є спільні переконання освітян, підприємців, громадських лідерів);
- вихід освіти зі своєї традиційної ролі та її доступність "завжди, всюди, для всіх";
- баланс інтересів у системі суспільно-державного управління життям громади і школи;
- право голосу кожного щодо визначення потреб і ресурсів громади, залучення всіх до співпраці;
- інноваційність, гнучкість, творчість у визначенні нового бачення розвитку освітньої галузі в цілому та її окремих складових;
- визначення ролі кожного члена громади в освіті та розвитку громади, покращення життя кожного члена громади.

Тому головними ідеями сучасної освіти є:

- ідея гуманітаризації та гуманізації освіти;
- ідея втілення найкращих досягнень педагогічної науки і передових освітніх технологій, як гарантії становлення соціально активної особистості;
- ідея особистісно орієнтованого навчання і виховання;
- ідея допрофесійної підготовки;
- ідея освіти заради досвіду і через досвід;
- ідея демократизації навчально-виховного процесу шляхом створення моделі адаптивного управління педагогічною системою навчального закладу;

- ідея неперервного, системного підвищення професійної компетентності вчителя;
- ідея інноваційного творчого стилю діяльності вчителя та його креативного мислення;
- ідея створення і розвитку власної педагогічної системи вчителя, що відповідає філософії сучасної освіти;
- ідея формування свідомого почуття відповідальності за власний добробут і добробут громади;
- ідея розвитку активної громадянської позиції;
- ідея організації змістовного дозвілля та здорового способу життя;
- ідея "школи з традиціями" замість традиційної школи;
- ідея партнерства школи і місцевої громади;
- ідея навчального закладу як відкритої педагогічної системи.

Реалізація цих ідей зумовлює необхідність внесення докорінних змін у підготовку вчителя інформатики. При цьому особливості освітньої системи набувають виняткової ваги за умов, коли людство рухається до нової якості суспільного розвитку – "суспільства знань".

Успішна реалізація українською освітою визначених ідей разом з іншими назрілими перетвореннями допоможе "сформувати людину з інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури, готовністю до інноваційного типу діяльності, що стане адекватною відповіддю на перехід суспільства в інноваційний тип розвитку" [3]. Лише сформувавши особистість, здатну до творення змін і сприйняття змінності, можна стати конкурентоспроможною нацією.

Виходячи з цього, проаналізуємо **основні групи соціальних вимог**, які ставляться суспільством до вчителя:

- *загальногромадські* - оптимізм, бажання працювати, загальнолюдський гуманізм;

- *морально-педагогічні* - висока ерудиція та культура, високий рівень моральних взаємин з людьми, педагогічна самоактуалізація, усвідомлення себе як суб'єкта педагогічної діяльності;

- *індивідуально-психологічні* вимоги - самостійність і креативність, наявність педагогічних здібностей, стійкість переконань;

- *практично-соціальні* - загальнопедагогічні, загальнотрудові, вимога постійної самоосвіти.

Шлях до задоволення цих вимог у загальнонаціональних масштабах, – переконаний В.Г. Кремень, – лежить через формування вчителя з відповідними характеристиками, що можливо лише з проведенням логічних змін в освітній галузі. Сучасне суспільство потребує глибокого особистісного розвитку людини, а також створює дедалі кращі передумови для цього [4].

Існують різні підходи до розробки інноваційної моделі педагогічної діяльності вчителя як конкурентоспроможного фахівця. Наприклад, базова модель діяльності конкурентоспроможного фахівця, розроблена Д.В. Чернилевським, підпорядкована такій логіці [6] (рис. 1):

- об'єкти засвоєння в процесі підготовки;
- вимоги до особистісних якостей майбутнього фахівця;
- вимоги до умінь і способів діяльності фахівця.

Така модель може слугувати основою для розробки конкурентоспроможності особистості вчителя інформатики у ракурсі його соціальних функцій.

Рис. 1. Конкурентоспроможність фахівця
(за європейськими стандартами)

Модель конкурентоспроможного вчителя-фахівця складається із сукупності ознак, які є основою структури соціальних і психологічних рис, створюючи умови для становлення творчої особистості вчителя інформатики, сприяючи його професійному гармонійному розвитку.

Теоретичний аналіз і результати практичної діяльності експериментальних навчальних закладів показали, що до них відносять: мобільність (здатність швидкого реагування на зміни, що відбуваються у соціумі, у педагогічній науці і практиці); комунікабельність в аспекті ділового спілкування (цілеспрямована взаємодія суб'єктів професійної діяльності з безпосереднього або опосередкованого створення продукту цієї діяльності і просування його на ринку товарів і послуг).

В умовах інформаційного суспільства майбутньому вчителю інформатики необхідні засоби ефективного стимулювання інтелектуального розвитку, самостійності, формування відповідних психологічних якостей тощо. Реалізувати індивідуальні здібності студента, надати йому можливість

досягти високого рівня професіоналізму – це основа розвитку конкурентоспроможного фахівця.

У контексті соціально орієнтованої професійної складової, готовність учителя інформатики зумовлюється низкою чинників, зокрема, новими соціальними умовами та відповідними їм потребами щодо підготовки фахівців. На нашу думку, соціально орієнтована підготовка майбутнього вчителя інформатики буде ефективною за таких умов:

- формування знань і вмінь студентів щодо змісту позакласної та позашкільної діяльності;
- формування позитивної мотивації до діяльності на благо суспільства;
- урахування особливостей соціуму, в якому проживає вчитель;
- внесення додаткової інформації у економічні і професійно орієнтовані дисципліни та в зміст виробничих і педагогічних практик майбутнього вчителя інформатики у різних типах загальноосвітніх та позашкільних закладів;
- впровадження спеціальних курсів, удосконалення існуючих, тощо.

Так, у навчальних планах підготовки майбутнього вчителя інформатики можна виділити декілька блоків соціально орієнтованої підготовки студентів

Перший блок - заняття зі спеціальних технічних дисциплін (лекції, практичні і лабораторні заняття з «Архітектури комп'ютерів та конфігурування комп'ютерних систем», «Комп'ютерних мереж», спецкурсу з «Комп'ютерної інженерії», курсові та дипломні роботи з інформатики), де можливо надбання певних соціально орієнтованих професійних знань, умінь і навичок. Викладання спеціальних технічних дисциплін має чітку професійну та соціальну спрямованість. Лабораторні і практичні завдання добираються таким чином, щоб студенти паралельно із формуванням навчальних навичок і умінь, також оволодівали на початковому рівні прийомами майбутньої соціально корисної діяльності. Завдяки цьому надбання соціально орієнтованих професійних знань, умінь і навичок

проходить цілеспрямовано, послідовно опрацьовуються можливі елементи підготовки майбутніх учителів інформатики до проведення консультацій щодо вибору елементів комп'ютерної техніки.

Другий блок - заняття з дисциплін практично-методичного циклу (лекції і семінарські заняття з «Методики викладання інформатики», лекції і лабораторно-практичні заняття з «Інформаційних комп'ютерних технологій», лекції і лабораторно-практичні заняття з «Сучасних технічних засобів навчання»), Дисципліна «Інформаційні комунікаційні технології» є основою для проведення як уроків інформатики так і комп'ютерних курсів, тому особливо актуальним є формування методичної системи її викладання для різновікових категорій слухачів курсів (учнів, їх батьків, учителів-колег). На заняттях з методики викладання інформатики зі студентами розглядається варіативне викладання окремих розділів курсу інформатики (офісні програми, комп'ютерна графіка, веб-дизайн, бази даних, захист інформації, тощо), що є основою для проведення позакласних занять різного профілю.

Третій блок – обчислювальні практики на ЕОМ. За цей час студенти удосконалюють в основному спеціальні технічні знання, використовуючи можливості бази практики для удосконалення своєї практичної підготовки у сфері апаратної та програмної складової інформаційних систем.

Висновки.

Таким чином, запропонована система соціально орієнтованої підготовки вчителя інформатики показує, що наступність і взаємозв'язок у викладанні спеціальних технічних і методичних дисциплін, визначення блоків навчання студентів, вироблення загальних вимог до суб'єктів навчання і єдиний напрямок у організації та методики проведення занять усіх видів допоможуть у значній мірі підвищити якість соціально орієнтованої фахової підготовки майбутнього вчителя інформатики.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers

Responsible for Higher Education. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf

2. Завалевський Ю.І. Сучасний вчитель: вимір часу: навчально-методичний посібник [для вчителів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / Завалевський Ю.І. - Київ: Видавничий дім "Букрек", 2008. - 288 с.
3. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття. Педагогіка і психологія / Кремень В.Г. // Наук.-теорет. та інформ. журнал Академії педагогічних наук України. - 2003. - № 1 (XXXVIII). – С. 6-16.
4. Кремень В.Г. Педагогічна освіта в сучасному суспільстві / Кремень В.Г. // Освіта України. - 2007. - 11 трав. (№ 36). – С. 2.
5. Савченко О.Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть / Савченко О.Я. // Шлях освіти. - 2000. - № 3. - С. 2-6.
6. Чернілевський Д.В. Педагогіка вищої школи. / Чернілевський Д.В. – Вінниця: АМКСП, 2010.–408 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Сергієнко Володимир Петрович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерної інженерії, заступник першого проректора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Войтович Ігор Станіславович – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.